

УДК 002–021.321+026:37(477)

ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У ДІЯЛЬНОСТІ ОСВІТЯНСЬКИХ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ В УМОВАХ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ

Павла РОГОВА

*Державна науково-педагогічна бібліотека України
імені В. О. Сухомлинського НАПН України,
вул. М. Берлінського, 9, м. Київ, 04060, Україна, тел. (044) 467-22-14*

Проаналізовано стан та перспективи формування галузевого сегмента з психолого-педагогічних питань й освіти в інформаційному просторі України, участь у цьому процесі мережі освітянських бібліотек Міністерства освіти і науки України та Національної академії педагогічних наук України. Висвітлено ключові поняття щодо формування інформаційного простору держави цими бібліотеками, зокрема: інформаційний простір, інтеграція, корпоративність, кооперація, інтегрований галузевий інформаційний ресурс (ІГР). З'ясовано ефективні інструменти інноваційної діяльності книгозбірень, передусім зі створення електронних ресурсів. Розглянуто результати наукової роботи ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського щодо формування ІГР спільно з провідними бібліотеками мережі на сучасному етапі. Окреслено перспективи діяльності освітянських книгозбірень у цьому напрямі на найближчі роки.

Ключові слова: освітянські бібліотеки, Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського, інформаційний простір, кооперація бібліотек, інтегрований галузевий інформаційний ресурс.

Розвиток інформаційного простору в Україні, зокрема його освітнього сегмента, який має бути насичений інформаційними ресурсами з психолого-педагогічних питань та освіти, а також мати сформовану систему широкого і грамотного його використання, що підкреслено Концепцією суспільства знань, розробленою ЮНЕСКО¹, є актуальною проблемою сьогодення. Інформаційний простір держави формують бібліотеки усіх відомств, а освітній – передовсім, освітянські, цілеспрямовано застосовуючи наукові і практичні підходи до його створення.

Метою статті є аналіз діяльності ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та мережі освітянських бібліотек МОН України й НАПН України щодо створення галузевого сегмента в інформаційному просторі України, єдиного національного депозиту електронних бібліотечних ресурсів, що охопить інтегровані галузеві ресурси з психолого-педагогічних питань, до яких надаватиметься доступ широкому колу освітян та іншим громадянам держави.

У цьому контексті з'ясуємо поняття *інформаційний простір*.

Зазначимо, що загальноприйнятої дефініції не існує. Здійснений нами аналіз відповідних законів України, наукових праць зарубіжних та вітчизняних учених,

¹ *К обществом знания: Всемир. доклад ЮНЕСКО [Электронный ресурс] / ООН по вопросам образования, науки и культуры. – [Париж]: Изд-во ЮНЕСКО, [2005]. – 231 с. – Режим доступа: <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001418/141843r.pdf>.*

зокрема Т. Ф. Берестової², М. Я. Дворкіної³, Ю. О. Жука⁴, В. О. Карпенка⁵, В. А. Фокеєва⁶ та інших, дав підстави визначити, що поняття “інформаційний простір” застосовується дуже широко, у кожного із зазначених вище авторів воно має своє визначення. Ми підтримуємо думку групи науковців, представлену у словнику “Інформаційне суспільство”, що “інформаційний простір (національний) – інформаційне середовище, в якому здійснюються інформаційні процеси та інформаційні відносини щодо створення, збирання, відображення, реєстрації, накопичення, збереження, захисту й поширення інформації, інформаційних продуктів та інформаційних ресурсів, на яке розповсюджується юрисдикція держави”⁷.

Як зазначає Т. Ф. Берестова, “для інформаційного простору створюються єдині умови його функціонування, які знімають обмеження у доступі до інформації. Єдиний інформаційний простір формується ціленаправленою діяльністю його конструктора і підтримується через використання загальних правових норм, єдиних методик і технологій, а також завдяки планомірному, рівномірному і цілеспрямованому розвитку матеріально-технічних засобів”⁸. Отже, з метою активізації формування інформаційного простору України та модернізації системи інформаційного забезпечення розвитку вітчизняної педагогічної науки й освіти ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського як головний методичний та координаційний центр мережі освітянських книгозбірень МОН України та НАПН України у своїх наукових проектах цілеспрямовано розробляє теоретичні, організаційні, методичні засади впровадження у свою діяльність та діяльність бібліотек мережі інноваційних напрямів роботи, а також єдині підходи, правові норми, лінгвістичне забезпечення щодо цього процесу.

Аналіз наукових праць зарубіжних і вітчизняних дослідників, а саме: О. Лаврик⁹, Н. Соколової¹⁰, Л. Костенка¹¹, Г. Шемаєвої¹², К. Лобузінної¹³ та ін. дав можли-

² Берестова Т. Ф. Информационное пространство библиотеки: понятие и структура // *Библиотекословенство*. – 2007. – № 4. – С. 38–43; Её же. *Общедоступная муниципальная библиотека в едином информационном пространстве*: науч.-метод. пособие: № 19. – Москва: Либрикс-Библиоформ, 2005. – 285 с.

³ Дворкина М. Я. *Информационное обслуживание: социокультурный подход* / Моск. гос. ун-т культуры и искусств. – Москва: Профиздат, 2001. – 111 с.

⁴ Жук Ю. О. Теоретико-методологічні проблеми формування інформаційного освітнього простору України [Електронний ресурс] // *Інформаційні технології і засоби навчання* / Ін-т інформ. технологій і засобів навчання АПН України. – Київ, 2007. – № 3. – Режим доступу: <http://www.ime.eduua.net/em3/content/07zuoeei.htm>

⁵ Карпенко В. *Інформаційна політика та безпека*: підручник. – Київ: Нора-Друк, 2006. – 320 с.

⁶ Фокеев В. А. *Библиографоведение. Информатика*: терминолог. слов. – Москва: Литера, 2009. – 488 с. – (“Современная библиотека”; вып. 46).

⁷ *Інформаційне суспільство. Дефініції: людина, її права, інформація, інформатика, інформатизація, телекомунікації, інтелектуальна власність, ліцензування, сертифікація, економіка, ринок, юриспруденція* / В. М. Брижко, О. М. Гальченко, В. С. Цимбалюк та ін.; за ред. Р. А. Калюжного, М. Я. Швеця. – Київ: Інтеграл, 2002. – С. 86.

⁸ Берестова Т. Возделываю общее поле...: муниципальная библиотека в едином информационном пространстве России // *Библиотека*. – 2006. – № 1. – С. 41–45.

⁹ Лаврик О. Л. *Академические библиотеки: состояние и модель развития в современной информационной среде*: автореф. дис. [...] д-ра пед. наук: 05.25.03. – Новосибирск, 2003. – 76 с.

¹⁰ Соколова Н. В. Интеграция информационно-библиотечных ресурсов и сервисов: вариативность решений в рамках общей концепции // *Электронная библиотека: современные технологии информационных ресурсов*: сб. науч. тр. – Санкт-Петербург, 2011. – С. 54–73.

¹¹ Костенко Л. Й. Бібліотека суспільства знань: концептуальна модель // *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. – 2006. – № 1. – С. 23–28.

¹² Шемаєва Г. В. Транспортування знань у каналах інформаційного забезпечення науки // *Бібліотечна планета*. – 2005. – № 4. – С. 29–31.

вість визначити, що інтеграція є одним з ефективних інструментів в інноваційній діяльності бібліотек, зокрема у створенні електронних ресурсів. О. Лаврик вважає, що інтеграція – це нове завдання книгозбірень на сучасному етапі. За її визначенням, інтеграція – це діяльність, яка забезпечує формування органічного інформаційного простору, що дозволить здійснювати поступовий перехід від традиційної інформаційної культури до електронної¹⁴.

Відповідно до визначення, що наводиться в словниках, інтеграція (лат. *integratio* – відновлення – заповнення, від *integer* – цілий) – поняття, що означає стан зв'язаності окремих диференційованих частин і функцій системи, організму в єдине ціле, а також процес, що веде до такого стану¹⁵.

Головним механізмом інтеграції в інформаційних системах протягом усієї історії їхнього існування вважалася організація доступу до джерел таких даних з огляду на розмаїття систем кодування, інтерфейсів і протоколів доступу, правового статусу, комерційних та інших обмежень. Такі дані в теорії інформаційних систем мають назву “гетерогенні”.

Тривалий час перешкодою на шляху інтеграції була гетерогенність джерел даних, яка виникала внаслідок технічних та організаційних причин. Останнім часом завдяки використанню сучасних технологій вдалося вирішити цю проблему. Слід зазначити, що в інформаційних системах дослідження стосуються переважно чисто технічних аспектів інтеграції: вибір способів доступу до джерел, кодування, передання даних, механізмів індексації та пошуку. Цілком очевидно, що для інтеграції в бібліотечному середовищі такі підходи виявляються абсолютно недостатніми.

Тому, відповідно до Концепції Державної цільової національної культурної програми створення єдиної інформаційної бібліотечної системи “Бібліотека XXI”, “інтеграцією пропонується вважати складний багаторівневий процес, який забезпечує відображення в інформаційному просторі гетерогенних галузевих даних та надання користувачам вільного доступу до джерел таких даних незалежно від їхнього статусу та місця перебування”¹⁶.

У зв'язку з цим актуальним завданням для мережі освітянських бібліотек України на сучасному етапі, зокрема щодо розбудови інформаційного простору, є інтеграція інформаційних ресурсів, важливу роль в якій відіграють такі форми діяльності як координація, кооперація та корпоратизація. Кооперування, з економічного погляду, – це встановлення довгострокових виробничих зв'язків між підприємствами, кожне з яких спеціалізується на виробництві окремих частин єдиного виробу¹⁷. Ми погоджуємося із таким визначенням цього поняття. Екстраполюючи його на бібліотечну діяльність, підкреслимо, що цей процес у бібліотечній справі може бути тимчасовим і постійним, внутрішньоміським, внутрішньорайонним, внутрішньообласним (особливо в комплектуванні фондів і обслуговуванні користувачів), міжна-

¹³ Лобузін К. *Технології організації знань у бібліотечно-інформаційній діяльності*: монографія / [відп. ред. О. С. Онищенко]; Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2013. – 249, [1] с.

¹⁴ Лаврик О. Л. *Академічні бібліотеки: стан і модель розвитку...* – С. 13.

¹⁵ Інтеграція [Електронний ресурс] // Большой Энциклопедический словарь. – Режим доступа: <http://www.vedu.ru/bigencdic/24029/>

¹⁶ Концепція Державної цільової національної культурної програми створення єдиної інформаційної бібліотечної системи “Бібліотека XXI”: схвалено розпорядженням Каб. Міністрів України від 23 груд. 2009 р. № 1579-р. // *Бібліотечна планета*. – 2010. – № 1. – С. 1–4 інформ. бюл.

¹⁷ *Енциклопедія бізнесмена, економіста, менеджера* / під ред. Р. Дяківа. – Київ: Міжнародна економічна фундація, 2000. – С. 309.

йонним (кооперування бібліографічної і науково-методичної роботи), внутрішньогалузевим чи міжгалузевим. Кооперування у бібліотечній справі також буває функціональним, це відбувається тоді, коли бібліотеки об'єднуються для задоволення певних видів інформаційних запитів¹⁸.

З огляду на те, що *корпорація* з латинської – об'єднання, ми пропонуємо таке визначення терміна “корпоративна бібліотечна діяльність”: об'єднання дій бібліотечних закладів та інших інформаційних установ для досягнення спільної мети і завдань, спрямованих на покращення інформаційно-бібліотечного обслуговування користувачів та формування інформаційного простору держави. Зазначимо, що в бібліотечній діяльності корпоративний напрям досить активно втілюється у створенні комп'ютерних мереж, успішне функціонування яких обумовлюють такі чинники: комплексна автоматизація книгозбірень, розвиток засобів доступу користувачів до електронних каталогів бібліотек, створення корпоративного телекомунікаційного простору для інтеграції інформаційних ресурсів, удосконалення бібліотечних стандартів, форматів представлення даних тощо¹⁹.

Тому логічним стало виконання колективом ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського впродовж 2011–2013 рр. НДР “Теоретичні та науково-практичні аспекти створення інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу в Державній науково-педагогічній бібліотеці України імені В. О. Сухомлинського” (науковий керівник – канд. іст. наук, старш. наук. співроб. П. І. Рогова), актуальність якої полягає у поглибленні теоретичних, методичних та організаційних засад щодо формування галузевих електронних ресурсів та ефективної системи, яка складається зі сформованого спільними зусиллями колективів освітянських бібліотек інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу (ІГР), а також створення єдиного вікна доступу до нього.

У процесі виконання даної науково-дослідної роботи буде:

- розроблено й поглиблено теоретичні, організаційні та науково-методичні засади функціонування ІГР;
- сформовано поняттєво-категоріальний апарат ІГР;
- розроблено комплекс інструктивних матеріалів із питань створення ІГР на галузевому та регіональному рівнях;
- скоординовано та методично забезпечено створення ІГР в ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського і мережі освітянських бібліотек МОН України та НАПН України;
- обґрунтовано й розроблено технологічні процеси та операції для створення ІГР та розміщення його на веб-порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського;
- перевірено експериментальним шляхом ефективність технологій, способів і засобів функціонування ІГР в ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського і мережі освітянських бібліотек МОН України та НАПН України.

З огляду на те, що корпорація є одними з найефективніших форм інноваційної діяльності бібліотек, зокрема щодо створення інтегрованих ресурсів, у НДР поглиблюються ці напрями діяльності, розпочаті у попередніх дослідженнях ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського спільно з мережею освітянських бібліотек МОН України та НАПН України. Корпоративна та кооперативна співпраця

¹⁸ *Бібліотечное дело: терминологический словарь* / сост.: И. М. Сулова, Л. Н. Уланова. – 2-е изд., перераб. и знач. доп. – Москва: Книга, 1984. – С. 73.

¹⁹ Лавренева О. А. Библиотечные компьютерные сети // *Библиотечная энциклопедия* / Рос. гос. б-ка. – Москва, 2007. – С. 209.

зобов'язує колективи книгозбірень розробляти і розподіляти спільні підходи щодо створення ІГІР, вимагаючи, аби кожен з учасників робив відповідний внесок за своїми можливостями з дотриманням заздалегідь встановлених правил і водночас міг користуватись усіма результатами спільних досягнень.

Під час підготовчого та основного етапів даної НДР розроблено теоретичні, методичні та організаційні засади формування ІГІР на базі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Зокрема, підготовано Концепцію інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу у ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, обґрунтовано поняття ІГІР, його сутність, принципи, структуру, види, зміст і функції. Отже, *інтегрований галузевий інформаційний ресурс* (ІГІР) – це акумульовані вітчизняні та зарубіжні електронні ресурси з питань педагогіки, психології та освіти, спеціалізовані, персоніфіковані БД наукової інформації, до яких надаватиметься доступ користувачам завдяки відповідному програмному забезпеченню. Також колектив ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського у межах НДР розробив низку вагомих інструктивних (“Формування бази даних Авторитетного файлу “Предметні заголовки” для електронного каталогу ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського”, “Створення бібліографічних записів для зведеної бази даних дисертацій” та ін.) та методичних документів для формування ІГІР, зокрема таких, як: “Індексування документів ключовими словами”, “Уніфікація сумарного обліку бібліотечних фондів освітянських бібліотек МОН України та НАПН України”, “Перевірка бібліотечних фондів” тощо, які впроваджуються в практику діяльності бібліотек мережі.

У “Концепції інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу” зазначено, що головною метою створення освітнього інтегрованого ресурсу є за належного відображення структури знань із питань педагогіки й освіти забезпечити рівний доступ до відповідної інформації для всіх учасників освітнього процесу незалежно від їхнього статусу й місця перебування. Також визначено, що інтеграція ресурсів має відбуватися на трьох рівнях: технологічному, логічному й фізичному. Для досягнення цієї мети у Концепції запропоновано залучити не лише мережу освітянських бібліотек України, а й інших учасників. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського має діяти як модератор щодо формування ІГІР й комплексу науково-організаційних та науково-методичних заходів, пов'язаних із цим. Визначено види інтегрованих ресурсів: це, зокрема, зведені електронні каталоги, зведені бази даних, електронні бібліотеки, бібліографічні та реферативні бази даних, корпоративна каталогізація, а також корпоративні бібліотечно-інформаційні системи. Важливим аспектом інтегрування бібліотечно-інформаційного ресурсу в сучасних умовах є інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) з утвореними ними інтерфейсами, шлюзами, метаданими, завдяки яким створюватиметься єдине вікно доступу до електронних бібліотечно-інформаційних ресурсів. У результаті реалізації Концепції на базі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського буде створено мегапортал, який виконуватиме роль єдиного вікна доступу до освітніх ресурсів. Для здійснення запланованого ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського упродовж 2011–2013 рр. активізувала інформаційно-комунікаційну взаємодію з бібліотеками мережі, впроваджуючи в практику результати своїх досліджень, інноваційні напрями роботи, а також посилила з бібліотеками мережі внутрішньогалузеву кооперативну роботу, започаткувавши корпоративні проекти з формування електронних ресурсів, різноматичних зведених баз даних; продовжила створювати галузеву

реферативну базу даних тощо, а також сприяла покращенню матеріально-технічної бази бібліотек, підвищенню кваліфікації фахівців вищезазначених книгозбірень.

Для цього як у ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, так і у бібліотеках мережі насамперед відбувається формування традиційних та електронних ресурсів, їх збереження та використання. Здійснений фахівцями ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського аналіз роботи бібліотек мережі дав підстави зазначити наступне: у 2012 р. спостерігалась позитивна динаміка щодо отримання головною педагогічною книгозбірею обов'язкового примірника (ОП) документів до фонду. Якщо у 2010 р. до бібліотеки ОП надходив від 1210 установ та організацій різних форм власності, то на 1 січня 2013 р. цей показник складає 1423 установи. Зважаючи на мету та завдання бібліотеки, збільшився репертуар її періодичних фахових видань. Так, у 2010 р. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського отримала 382 назви газет та журналів з України і Російської Федерації, з них п'ять назв журналів іноземними мовами (з-поза СНД). У 2013 р. до її фонду почало надходити 444 назви фахових періодичних видань, з яких 11 назв – це журнали іноземними мовами з далекого зарубіжжя. Що ж до нових надходжень документів у провідні бібліотеки мережі (бібліотек ВНЗ III–IV рівня акредитації педагогічного профілю, бібліотек інститутів післядипломної педагогічної освіти (ІППО), установ НАПН України), то впродовж 2012 р. до їхніх фондів надійшло 341,4 тис. примірників документів²⁰. Важливою складовою сучасних фондів є документи на електронних носіях. У провідних бібліотеках мережі станом на 1 січня 2013 р. кількість документів на електронних носіях складає всього 37017 прим.²¹

У головній педагогічній бібліотеці України систематично поповнюються новими бібліографічними записами (БЗ) чотири БД її ЕК: “Книги”, “Періодика”, “Рідкісні книги”, “Бібліотечна справа”. В електронному каталозі на 1 січня 2013 р. було понад 150 тис. записів, формуються повнотекстові БД, надаються он-лайн послуги тощо. Загальний обсяг ЕК у провідних бібліотеках на 1 січня 2013 р. – понад 4,93 млн записів. Найбільші за обсягом ЕК є у бібліотеках: НПУ ім. М. П. Драгоманова (понад 580 тис. записів), Тернопільського НПУ ім. В. Гнатюка (понад 469 тис. записів), Чернігівського НПУ ім. Т. Шевченка (понад 452 тис. записів).

Необхідно зазначити, що завдяки впливу ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, у 2011 р. бібліотека Глухівського НПУ ім. О. П. Довженка придбала програмне забезпечення “УФД/Бібліотека”, що дало змогу колективу розпочати роботу над створенням електронного ресурсу. Нині вирішується питання щодо придбання АБІС ІРБІС для бібліотеки Київського педагогічного університету ім. Б. Грінченка. Це останні бібліотеки ВНЗ III–IV рівня акредитації педагогічного профілю, які завдяки спеціалізованому програмному забезпеченню модернізують свою діяльність.

Над створенням ЕК розпочали активно працювати деякі книгозбірні обласних ІППО, а саме: бібліотеки Донецького ОІППО (1 200 зап.), Київського ОІПОПК (14 798 зап.), Полтавського ОІППО ім. М. В. Остроградського (1 876 зап.), КВНЗ “Херсонська АНО” (38 172 зап.) та ін. На 1 січня 2013 р. 14 провідних бібліотек мережі, а саме: 11 бібліотек ВНЗ III–IV р. а. педагогічного та інженерно-педагогічного профілю та 3 бібліотеки обласних ІППО створюють електронні бібліотеки (ЕБ), надаючи

²⁰ *Провідні освітянські бібліотеки України в дзеркалі статистики*: зб. аналіт. і стат. даних за 2012 р. / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського; [уклад.: Л. О. Біла, А. В. Копилова; наук. ред.: П. І. Рогова, І. І. Хемчян]. – Київ, 2013. – С. 72.

²¹ Там само. – С. 87.

до них доступ²². На стадії розробки ця послуга ще у п'яти бібліотеках. Репозитарії праць науковців ВНЗ III–IV р. а. педагогічного профілю формують бібліотеки 13 вишів, зокрема, Вінницького ДПУ ім. М. Коцюбинського, Тернопільського НПУ ім. В. Гнатюка, Української ІПА, Черкаського НУ імені Б. Хмельницького та ін.

Важливою складовою інформаційних ресурсів для забезпечення розвитку вітчизняної освіти і науки є рідкісні і цінні видання (РЦВ). З метою оприлюднення цих документів широкому колу освітян, надання доступу до них, створення національного галузевого реєстру РЦВ в Україні та ІГР у межах виконання даної НДР чималу увагу фахівці ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського приділяли їх збереженню та використанню. Для вивчення та визначення спільних дій, а також можливості інтегрування РЦВ в ІГР впродовж 2011–2013 рр. фахівці ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського досліджували фонди провідних книгозбірень мережі шляхом анкетування. Проведене дослідження засвідчило, що майже у 60 % респондентів, у т. ч. й у ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, зберігається близько 230 000 РЦВ, серед яких – 8 % галузевого спрямування, 3 % – періодичні видання, у т. ч. педагогічної й психологічної тематики.

Результати анкетування показали, що у бібліотеках мережі збереженню, популяризації та використанню цих документів приділяється недостатня увага. Так, із зазначеної вище кількості документів оцифровано близько 1000 примірників, із них – 114 із фондів бібліотек мережі, близько 800 – з фонду ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, що нині є найбільшою колекцією оцифрованих видань психолого-педагогічної тематики серед провідних освітянських книгозбірень України. До цих документів ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського тимчасово надано доступ у локальній мережі бібліотеки, у 2013 р. вони увійдуть до електронної бібліотеки (ЕБ) ДНПБ, доступ до якої буде надано через портал бібліотеки. Бібліографічний опис понад 2 000 РЦВ, зокрема і 800 оцифрованих, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського представляє також у своєму ЕК, БД “Рідкісні книги” (http://dnpb.gov.ua/electronic_resources/elec_res/). Як показав аналіз, у 74 провідних бібліотеках мережі інформацію про свої РЦВ надано на сайтах тільки 12 бібліотек окремою базою, у 26 – в традиційних каталогах, інші не дали відповіді, що можна розцінювати як те, що робота з цього питання не ведеться. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського рекомендує книгозбірням приділяти увагу цьому напрямку роботи, надаючи інформацію про РЦВ на власних сайтах або на веб-сторінках окремою базою.

Завдяки анкетуванню виявлено, що бібліотеки не мають відповідних інструктивних документів, достатнього фінансування, кваліфікованих кадрів, сучасного технічного забезпечення для збереження РЦВ. З цією метою для системної роботи з власним фондом та фондами бібліотек мережі науковці ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського розробили “Програму зберігання бібліотечного фонду в Державній науково-педагогічній бібліотеці України імені В. О. Сухомлинського на 2008–2015 рр.” та розпочали підготовку низки інструкцій і методичних рекомендацій щодо зберігання та надання доступу до фондів РЦВ у книгозбірнях освітянської мережі України. Ці інструктивні й рекомендаційні матеріали передаються до бібліотек мережі.

Важливим напрямом поглибленого інформаційного забезпечення розвитку вітчизняної педагогічної науки і освіти є надання доступу користувачам бібліотек до іно-

²² Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки [Електронний ресурс]: [проект]. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/images/files/news/12/05/4455.pdf>.

земних ресурсів різних видів галузевого спрямування. Для виявлення потреб освітян у цьому в межах даної НДР фахівці ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського систематично проводили анкетування користувачів. Опитування засвідчило недостатню кількість документів іноземними мовами у фондах ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та у книгозбірнях мережі, зокрема з питань порівняльної педагогіки у зарубіжних країнах, двомовної освіти як педагогічної проблеми, адаптації студентів до роботи в школі тощо. Виявлено, що у провідних бібліотеках мережі взагалі відсутні зарубіжні фахові видання та іноземні електронні ресурси. З метою повноцінного забезпечення потреб користувачів галузі фаховими іноземними матеріалами ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, передплатила у 2012 р. додатково п'ять зарубіжних періодичних видань (усього на 1 січня 2013 р. бібліотека передплачує 11 фахових зарубіжних журналів), статті з яких вводяться до її ЕК із анотаціями українською мовою. Для надання доступу до іноземних фахових джерел, які передплачує ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, вона ініціювала розміщення інформації про ці видання не тільки на своєму веб-порталі (<http://dnpb.gov.ua/>), а й на сайтах провідних книгозбірень мережі. Статті з іноземних журналів, які зберігаються у ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського і вводяться до ЕК бібліотеки, за бажанням користувачів можуть надсилатися їм у повнотекстовому варіанті через електронну доставку документів (mha_dnpb@i.ua) на їхню адресу.

Додаткові джерела у бібліотечно-інформаційному забезпеченні користувачів – це вагома складова інформаційних ресурсів й обов'язкова умова сучасного інформаційного забезпечення фахових потреб освітян. Дуже невелика кількість книгозбірень у 2011 р., а саме чотири з 74, зокрема, наукові бібліотеки НПУ ім. М. П. Драгоманова, Української ППА (м. Харків), Уманського ДПУ імені П. Тичини, Хмельницького НУ придбали доступ до дисертацій Російської Федерації та деяких інших комерційних баз даних. Отже, директори цих бібліотек змогли переконати ректорів у важливості електронних джерел для освітян та студентів ВНЗ.

З метою надання доступу до повнотекстових ресурсів іноземними мовами ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та Асоціація “Інформаційно-Консорціум” організували упродовж 2012–2013 рр. для провідних бібліотек мережі тестовий безкоштовний двомісячний доступ до повнотекстових БД наукових фахових періодичних видань EBSCO, а також на один місяць – “Institute of Physics Publishing” та “East view”. Це дало можливість освітянам України краще ознайомитись зі світовими здобутками з психолого-педагогічних питань та освіти. Виявили бажання скористатися тестовим доступом та надати можливість своїм читачам використовувати іноземні ресурси у науковій та навчальній діяльності у 2012 р. лише 20 бібліотек з 74, а у 2013 р. до тестового доступу вже підключилось 24 провідні бібліотеки. Передплатили у 2012 р. доступ до баз даних EBSCO, SCOPUS, URAN, Bio One, Polpred шість бібліотек ВНЗ III–IV р. а. педагогічного та інженерно-педагогічного профілю. У 2013 р. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського передплатила доступ до дисертацій Російської Федерації. Отже, директори книгозбірень почали розуміти важливість даного питання, приділяючи увагу повноцінному забезпеченню своїх користувачів інформацією з іноземних електронних ресурсів, сприяти обізнаності зі світовими тенденціями розвитку освіти і науки, вивченню зарубіжного педагогічного досвіду.

Хочу підкреслити, що із придбанням бібліотеками зазначених вище ресурсів з'являється ще одна цікава перспектива. В Україні діє корпоративний проект ElibUkr “Електронна бібліотека України: створення центрів знань в університетах України”,

вступним квитком до якого є передплата хоча б однієї зарубіжної БД і передача її до зазначеного проекту. Як результат, бібліотеки отримують доступ до всіх БД, що є у проекті, при цьому у десятки разів збільшивши можливість доступу своїх користувачів до важливої інформації.

З метою створення ІГР ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського в межах даної НДР започаткувала спільно з освітянськими бібліотеками України створення на базі порталу ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського двох зведених БД: зведеної бази даних дисертацій з психолого-педагогічних питань та зведеної бази фахових періодичних видань, які передплачують ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та провідні освітянські бібліотеки. З цією метою упродовж першого етапу виконання цього завдання у 2011–2012 рр. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського провела відповідну організаційно-методичну роботу, зокрема для уніфікації створення бібліографічних записів дисертацій:

- розроблено інструкцію “Створення бібліографічних записів для зведеної бази даних дисертацій”;

- для ідентифікації бібліотек мережі розроблено сигли;

- проведено відповідну організаційну роботу з директорами бібліотек ВНЗ III–IV р. а. педагогічного профілю, з дирекцією, завідувачами бібліотек установ НАПН України щодо модернізації книгозбірень (проведення до них Інтернету, придбання АБІС ІРБІС, підвищення кваліфікації співробітників);

- проаналізовано стан фонду дисертацій, які зберігаються у бібліотеках установ НАПН України, активізовано створення ними БД дисертацій.

У результаті на 1 січня 2013 р. ці БД вже розміщені і діють на веб-порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського у розділі “Ресурси”, підрозділ “Електронні ресурси” (<http://dnpb.gov.ua/>). На першому етапі їх формування працювали тільки з бібліотеками установ НАПН України, на другому етапі, з 2013 р., – БД формуються вже з бібліотеками ВНЗ III–IV рівня акредитації педагогічного та інженерно-педагогічного профілю. Так, бібліотечні записи дисертацій уже надіслали до зведеної бази Кіровоградський державний університет ім. В. Винниченка (115 БЗ), Українська інженерно-педагогічна академія (м. Харків) (71 БЗ), Республіканський вищий навчальний заклад “Кримський гуманітарний університет” (17 БЗ), Житомирський державний університет ім. І. Франка (10 БЗ). Отримані БЗ дисертацій відредаговано і вже розміщено у зведеній базі дисертацій (http://www.dnpb.gov.ua/electronic_resources/elec_res/), яка на 1 травня 2013 р. налічує близько 3500 БЗ.

Аби пришвидшити формування інтегрованих інформаційних ресурсів, потрібне кооперативне аналітико-синтетичне опрацювання фахових періодичних видань шляхом обміну для подальшого їх введення до ЕК бібліотек. До цієї інноваційної діяльності, ініційованої ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, долучилися 10 провідних освітянських бібліотек, які мають АБІС ІРБІС, а саме: Наукова бібліотека НПУ ім. М. П. Драгоманова, Миколаївська науково-педагогічна бібліотека, Львівська обласна науково-педагогічна бібліотека, бібліотеки Вінницького ДПУ ім. М. Коцюбинського, Ніжинського ДУ ім. М. Гоголя, Республіканського ВНЗ “Кримський ГУ” (м. Ялта), КВНЗ “Херсонська АНО”, Української ІПА (м. Харків), Кримського ІПУ (м. Сімферополь), Дніпропетровського ОІППО. На 1 січня 2013 р. спільними зусиллями ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та цих бібліотек здійснюється аналітико-синтетична обробка інформації зі 127 назв фахових часописів України та Російської Федерації, яка відображається в ЕК ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та

зазначених вище книгозбірень. У результаті цієї співпраці за час від 2011 р. до січня 2013 р. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського отримала від бібліотек мережі 5 509 бібліографічних записів, а експортувала бібліотекам мережі 18 582.

Зазначене сприяло:

– зменшенню економічних і фізичних витрат учасників кооперативних робіт на створення й підтримку в бібліотеках ЕК завдяки одноразовому введенню бібліографічного запису та його багаторазовому використанню всіма учасниками й користувачами;

– вільному доступу всіх категорій користувачів до поглиблених бібліотечно-інформаційних ресурсів, ефективності й оперативності обслуговування;

– підвищенню кваліфікації персоналу бібліотек;

– уведенню інновацій у діяльність книгозбірень;

– підвищенню рейтингу освітянських бібліотек України;

– активній розбудові інформаційного простору України.

Для розширення електронних ресурсів ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ініціювала ще один кооперативний напрям роботи, а саме: введення спільними зусиллями до ЕК ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та бібліотек мережі змісту збірників наукових праць (ЗНП), в яких висвітлюється розвиток психолого-педагогічної науки у ВНЗ.

ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського щорічно отримує близько 1000 назв ЗНП з дисциплін гуманітарного профілю. Оперативно опрацювати таку кількість інформації силами однієї книгозбірні і ввести її до ЕК досить складно, оскільки це вимагає значних людських ресурсів і витрат часу. Тому для підвищення ефективності роботи в цьому напрямі необхідно впроваджувати інноваційні підходи, одним з яких є кооперування роботи щодо аналітичного розпису статей, а саме – обмін БЗ з бібліотеками мережі та установами, які видають наукові збірники, насамперед з установами НАПН України, ВНЗ III–IV р. а. педагогічного та інженерно-педагогічного профілю, бібліотеками ІППО а також класичними університетами. З цією метою у 2012 р. у рамках даної НДР фахівці ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського шляхом анкетування вивчили можливість обміну аналітичними БЗ статей зі ЗНП із зазначеними вище бібліотеками на кооперативних засадах, що дало підстави з'ясувати умови та особливості взаємодії, а також розробити етапи здійснення запланованого. Також виявлено основні проблеми, які необхідно вирішити на шляху впровадження цього проекту. Слід відзначити, що з 63 опитаних провідних бібліотек галузі лише 28 висловили готовність до співпраці на спільних умовах, підкреслюючи, що для виконання проекту слід вирішити низку питань, зокрема:

– посилити матеріально-технічну базу провідних бібліотек мережі;

– придбати конвертор для обміну БЗ статей із періодичних та продовжуваних фахових видань;

– розробити методичні та технологічні документи, які підвищать ефективність кооперативної співпраці книгозбірень;

– систематично підвищувати кваліфікацію бібліотечних працівників щодо ІКТ.

Отже, перший етап за цим напрямом здійснено, розпочата робота дала такі результати: договори про співпрацю підписали чотири університети (Маріупольський держаний університет, Республіканський ВНЗ “Кримський гуманітарний університет”, Республіканський ВНЗ “Кримський інженерно-педагогічний університет”,

Кіровоградський державний педагогічний університет ім. В. Винниченка); з іншими ВНЗ договори на стадії укладення.

Вторинна продукція бібліотек є складовою ІГІР, яка створюється для популяризації та надання доступу до фондів книгозбірень й інформаційного забезпечення потреб користувачів. Повні тексти даної продукції ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського розміщує на своєму веб-порталі у розділі “Інформаційна діяльність” та у ЕБ. У цьому ж розділі сформовано підрозділ “Бібліографічна продукція мережі освітянських бібліотек України”, де акумулюється інформація про бібліографічні видання, підготовані провідними бібліотеками мережі.

Водночас аналіз надходжень вторинної продукції до фонду ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського дав підстави стверджувати, що бібліографічні покажчики надходять не від усіх провідних книгозбірень. Зокрема, згідно зі “Зведеним планом науково-інформаційної й видавничої діяльності освітянських бібліотек України...”, у 2012 р. бібліотеки мережі запланували підготувати 171 бібліографічний посібник з актуальних психолого-педагогічних питань, із них 63 планувалось видати типографським способом, 108 – в електронному і друкованому вигляді. Натомість до ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського на 1 травня 2013 р. надійшло лише 18 покажчиків у традиційній формі, електронних і принтерних – жодного примірника. Здійснений ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського аналіз сайтів мережі освітянських книгозбірень засвідчив, що власна бібліографічна продукція майже усіх провідних книгозбірень не представлена у повному тексті на сторінках їхніх сайтів. Тобто, віддалений користувач не має доступу до даного виду продукції ні на сайті ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, ні на сайтах ВНЗ III–IV р. а. педагогічного та інженерно-педагогічного профілю. Отже, важлива робота, на виконання якої бібліотеки витрачають чимало зусиль і яка сприяє інформаційному забезпеченню розвитку освіти, фахових потреб освітян, популяризації фондів даних книгозбірень, слабо популяризується. Для повноцінного створення ІГІР та широкої популяризації своїх фондів провідним бібліотекам мережі необхідно приділити цьому питанню увагу, представляючи свою бібліографічну продукцію в повнотекстовому вигляді на власних сайтах та надсилаючи її до ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського як у традиційній, так і в електронній формі.

В останнє десятиріччя в Україні під керівництвом НБУВ активно формується загальнодержавна електронна реферативна БД “Україніка наукова”. Для створення галузевого сегмента з актуальних психолого-педагогічних питань у даній БД та галузевої реферативної бази на веб-порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського триває і поглиблюється системна кооперативна робота головної педагогічної книгозбірні й бібліотек мережі, розпочата ще у 2007 р. Якщо у 2010 р. до цього напрямку роботи залучилося 14 провідних книгозбірень мережі, а саме: 12 бібліотек ВНЗ III–IV рівня акредитації педагогічного та інженерно-педагогічного профілю та дві бібліотеки установ НАПН України, які працюють у АБІС ІРБІС, що надавали інформацію про статті з 16 збірників наукових праць, то впродовж 2011–2013 рр. ці бази ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського створює спільно із 17 провідними бібліотеками мережі, які надають реферативну інформацію з 20 періодичних і продовжуваних видань. Це бібліотеки: Вінницького ДПУ ім. М. Коцюбинського, Дрогобицького ДПУ ім. І. Франка, Кам’янець-Подільського НУ ім. І. Огієнка, НПУ ім. М. П. Драгоманова, Київського університету імені Б. Грінченка, Інституту педагогічної освіти і освіти до-

рослих НАПН України, Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України, ДВНЗ “Криворізький НУ”, ДВНЗ “Переяслав-Хмельницький ДПУ ім. Г. Сковороди”, Рівненського ДГУ, Тернопільського НПУ ім. В. Гнатюка, Уманського ДПУ ім. П. Тичини, Харківського НПУ ім. Г. С. Сковороди, Української ІПА (м. Харків), Херсонського ДУ, Хмельницької ГПА, Львівська обласна науково-педагогічна.

Проте за межами реферативного ресурсу залишається ще 15 періодичних та продовжуваних видань, які видають ВНЗ III–IV р. а. педагогічного та інженерно-педагогічного профілю, і реферати яких мають бути представлені в обох реферативних базах. Це, зокрема, такі видання:

1. Вісник Глухівського НПУ ім. О. П. Довженка: зб. наук. пр. Сер.: Пед. науки.
2. Наукові записки Кіровоградського ДПУ: зб. наук. пр. Сер.: Пед. науки.
3. Вісник Запорізького НУ: зб. наук. пр. Сер.: Пед. науки.
4. Вчені записки Кримського ІПУ: зб. наук. пр.
5. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: наук. журн. (Сумський ДПУ).
6. Наукові записки: зб. наук. пр. Сер.: Психолого-пед. науки. (Ніжинський ДУ ім. М. Гоголя).
7. Науковий вісник Миколаївського ДУ ім. В. О. Сухомлинського. Сер.: Пед. науки.
8. Наук. вісн. Миколаївського ДУ ім. В. О. Сухомлинського. Сер.: Психологія.
9. Вісник Черкаського НУ: наук. журн. Сер.: Пед. науки.
10. Збірник наукових праць Бердянського ДПУ ім. П. Д. Осипенко. Сер.: Пед. науки.
11. Науковий вісник Мелітопольського ДПУ: зб. наук. пр. Сер.: Педагогіка.
12. Науковий вісник Південноукраїнського ДПУ ім. К. Д. Ушинського: зб. наук. пр. Сер.: Пед. та психол. науки.
13. Витоки педагогічної майстерності: зб. наук. пр. (Полтавський НПУ).
14. Імідж сучасного педагога: наук.-практ. журн. (Полтавський НПУ).
15. Вісник Чернігівського ДПУ ім. Т. Г. Шевченка: зб. наук. пр. Сер.: Пед. науки. Фізичне виховання та спорт.
16. Вісник Чернігівського ДПУ ім. Т. Г. Шевченка: зб. наук. пр. Сер.: Психологічні науки.

Отже, директорам провідних освітянських бібліотек, які діють у структурі ВНЗ, де видаються вказані видання, необхідно сприяти розвитку цього конче важливого напрямку та перспективній роботі щодо реферування зазначених вище видань.

Для надання доступу користувачам до створених бібліотеками ресурсів упродовж 2011–2012 рр. провідні освітянські книгозбірні розширювали свої он-лайн послуги. На 1 січня 2013 р. через сайти ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та 15 бібліотек ВНЗ III–IV р. а. педагогічного та інженерно-педагогічного профілю, надавались такі сервіси: віртуальна довідка, електронна доставка документів (ЕДД). Віртуальною довідкою ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, яка діє з кінця 2007 р., за зазначений вище період скористалося понад 2 270 віддалених користувачів. ЕДД почала діяти у ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та восьми бібліотек ВНЗ з 2013 р.

Аналіз стану комп'ютеризації у провідних бібліотеках мережі, також здійснений фахівцями ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, дав підстави для висновку,

що у книгозбірнях за 2011–2013 рр. покращилась матеріально-технічна база: збільшилась загальна кількість комп'ютерів, автоматизованих робочих місць. На 1 січня 2013 р. комп'ютерний парк провідних книгозбірень мережі налічував 1458 машин, збільшившись на 203 одиниці порівняно з 2012 р. Найбільша кількість комп'ютерної техніки зосереджена у бібліотеках ВНЗ III–IV р. а. педагогічного та інженерно-педагогічного профілів – 82 % від загальної кількості (1232 комп'ютери). У бібліотеках обласних ІППО – 8 % (101 комп'ютер), у ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського – 6 % (79 комп'ютерів), у ЛОНПБ і МНПБ – 2 % (28 комп'ютерів), у книгозбірнях установ НАПН України – 1 % (18 комп'ютерів).

Робота в єдиній ліцензійній АБІС відкриває перед бібліотеками широкі можливості для формування електронних ресурсів та кооперативної діяльності з ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського й іншими книгозбірнями зі створення освітнього інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу. Аналіз наявності АБІС у бібліотеках мережі свідчить про те, що ці книгозбірні використовують різні АБІС, що є проблемою для спільної роботи. Так, зі 74 провідних бібліотек мережі:

– ІРБІС використовують 29 бібліотек, з них – ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, ЛОНПБ, МНПБ, 12 книгозбірень ВНЗ III–IV рівня акредитації педагогічного та інженерно-педагогічного профілів, вісім бібліотек ОІППО, шість книгозбірень установ НАПН України;

– “УФД/Бібліотека” – 18 бібліотек, з них 17 книгозбірень ВНЗ III–IV рівня акредитації педагогічного та інженерно-педагогічного профілів, одна бібліотека установи НАПН України;

– інші АБІС “Політек-Софт”, “UNILIB”, “КОХА” та програмне забезпечення власної розробки мають 12 бібліотек²³.

За результатами аналізу забезпеченості АБІС, у найгіршому стані перебувають 16 бібліотек ІППО та установ НАПН України, що свідчить про нерозуміння керівниками цих книгозбірень важливості даного питання для удосконалення своєї діяльності.

Фахівці ДНПБ України імені В. О. Сухомлинського з'ясували, що за останні півтора року провідні книгозбірні мережі почали активно презентувати себе в Інтернеті. Станом на 1 січня 2013 р., з 74 провідних бібліотек мережі 25 бібліотек мають сайти та 37 – сторінки на сайтах закладів або установ, у структурі яких вони діють. Отже, в Інтернет-просторі ще не представлено 12 бібліотек, серед них: 5 книгозбірень ОІППО – Житомирського ОІППО, Запорізького ОІППО, Миколаївського ОІППО, Одеського ОІУВ, Сумського ОІППО, 7 бібліотек установ НАПН України.

Аналіз відповідності змісту сайтів/сторінок у бібліотеках мережі інформаційним потребам науковців і практиків освітньої галузі України та представлення на них електронних інформаційних ресурсів з метою їхнього подальшого інтегрування виявив, що у більшості випадків бібліотечні ресурси не отримують на сайтах гідного відображення. Так, ЕК представлено на сайтах лише 23 книгозбірень з 74, на сайтах 28 бібліотек йдеться про організацію і ведення електронного каталогу, доступ до якого є лише в локальній мережі.

Проведений аналіз дав підстави визначити п'ять кращих сайтів серед провідних бібліотек мережі. Це сайти: ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, наукових книгозбірень НПУ імені М. П. Драгоманова, Хмельницького НУ, Української ПА,

²³ Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки...

Уманського ДПУ ім. П. Тичини. Необхідно відзначити кращі сайти бібліотек ОІППО, зокрема, Дніпропетровського ОІППО, Івано-Франківського ОІППО, ІППО Чернівецької області.

Зауважимо, що за цей період 15 провідних бібліотек мережі активізували свою громадську діяльність, ставши членами Української бібліотечної асоціації (УБА), беручи активну участь у її заходах, конкурсах, семінарах, підвищенні кваліфікації. Уперше освітянські книгозбірні заявили про себе під час всеукраїнських конкурсів. Зокрема, у 2011 р. за активне втілення в практику широкого спектру інновацій, які сприяють розвитку освітнього простору України, у всеукраїнському конкурсі в номінації “Бібліотека року 2011” ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського посіла перше місце, книгозбірня ДВНЗ “Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди” за створення та реалізацію моделі сучасної бібліотеки вищого навчального закладу отримала друге місце; Наукова бібліотека НПУ імені М. П. Драгоманова у 2012 р. посіла друге місце у всеукраїнському конкурсі бібліотечних інтернет-сайтів у номінації “Кращий сайт бібліотеки вищого навчального закладу”.

Отже, порівнюючи нинішній стан провідних освітянських бібліотек з 2010 р. щодо їхньої інноваційної діяльності та створення галузевого сегмента в інформаційному просторі держави, необхідно зазначити, що ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського за 2011–2013 рр. провела чималу наукову й практичну роботу з бібліотеками мережі, зокрема щодо їх модернізації та формування ІПР. Провідні бібліотеки мережі нині діють як сучасні інформаційні центри, у той же час деякі директори цих книгозбірень ще виявляють пасивність у введенні в роботу інновацій, у декотрих бібліотеках відсутня єдина система підходів до проаналізованих вище напрямів роботи та координація з ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського й іншими провідними книгозбірнями. Ще є небажання оперативно реагувати на пропозиції ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського як головного методичного центру мережі освітянських книгозбірень.

Для розбудови інформаційного простору держави та створення його галузевого сегмента з психолого-педагогічних питань ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та провідним бібліотекам мережі у наступні роки необхідно здійснювати таке:

- спрямувати наукові дослідження на створення теоретичних засад для функціонально-структурної трансформації книгозбірень у науково-інформаційні та культурно-освітні комплекси, які забезпечують виробництво, накопичення, використання і поширення знань;
- активно рекламувати бібліотеки як сучасні інформаційні центри, популяризувати бібліотечно-інформаційні ресурси і послуги у мережевому середовищі;
- посилити інноваційну складову у бібліотечно-інформаційному обслуговуванні користувачів;
- у бібліотеках мережі активізувати формування електронних ресурсів галузевого спрямування;
- спільними зусиллями ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та провідних книгозбірень мережі створювати єдине вікно доступу до інтегрованих галузевих інформаційних ресурсів на веб-порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського;
- з метою реалізації принципу рівного й вільного доступу до інформації та розбудови інформаційного простору держави бібліотекам мережі надавати доступ до своїх електронних ресурсів, електронних каталогів, вторинної продукції через Інтернет;

– поширювати і поглиблювати спільну корпоративну та кооперативну роботу між ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та провідними бібліотеками мережі щодо створення інтегрованих електронних ресурсів різних видів, зокрема, реферативних баз, зведених баз даних тощо;

– активізувати взаємодію книгозбірень мережі щодо обміну бібліографічною продукцією в електронній і традиційній формі;

– бібліотекам мережі: оприлюднювати на власних сайтах кількісні показники щодо обсягу електронних ресурсів; формувати в окремій БД рідкісні та цінні видання, які зберігаються у бібліотеках; створювати електронні версії бібліографічних видань, забезпечуючи до них доступ віддаленим користувачам через веб-сайти бібліотек;

– для активізації інтеграційних процесів ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського з провідними книгозбірнями мережі вирішити питання щодо створення або придбання конвертора;

– передплачувати вітчизняні і зарубіжні додаткові джерела для повноцінного бібліотечно-інформаційного забезпечення науково-педагогічної діяльності й освіти.

INTEGRATION PROCESSES IN THE ACTIVITIES OF EDUCATIONAL LIBRARIES IN UKRAINE UNDER CONDITIONS OF INFORMATIZATION

Pavla ROGOVA

*V. O. Sukhomlyns'kyi State Scientific Pedagogical Library, NAPS of Ukraine,
9, Berlyns'kyi Str., Kyiv, 04060, Ukraine, tel. (044) 467-22-14*

The article analyses the state and prospects of special unit formation which deals with psychological and pedagogical issues in Ukrainian information space, the participation of research libraries of the Ministry of Education and Science of Ukraine and the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine. The key concepts of the state information space formation are discussed, including: information space, integration, corporatism, cooperation, integrated information resource. Effective tools for innovative libraries, especially the creation of electronic resources, are discussed. The results of researches in the State Scientific Pedagogical Library of Ukraine on formation of integrated information resources along with leading libraries are studied. Prospects for educational libraries in this area are outlined.

Key words: educational libraries, V. O. Sukhomlyns'kyi State Scientific Pedagogical Library, information space, cooperation of libraries, integrated information resource.

ИНТЕГРАЦИОННЫЕ ПРОЦЕССЫ В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ БИБЛИОТЕК УКРАИНЫ В УСЛОВИЯХ ИНФОРМАТИЗАЦИИ

Павла РОГОВА

*Государственная научно-педагогическая библиотека Украины
имени В. А. Сухомлинского НАПН Украины,
ул. М. Берлинского, 9, г. Киев, 04060, Украина, тел. (044) 467-22-14*

Проанализированы состояние и перспективы формирования отраслевого сегмента по психолого-педагогическим вопросам и системе образования в информационном пространстве Украины и участие в этом процессе сети педагогических библиотек Министерства образования и науки Украины и Национальной академии педагогических наук Украины. Освещены ключевые понятия по формированию информационного пространства государства этими библиотеками, в частности: информационное пространство, интеграция, корпоративность, кооперация, интегрированный отраслевой информационный ресурс (ИОИР). Определены эффективные инструменты инновационной деятельности библиотек, прежде всего по созданию электронных ресурсов. Рассмотрены результаты научной работы ГНПБ Украины им. В. А. Сухомлинского по формированию ИОИР совместно с ведущими библиотеками сети на современном этапе. Намечены перспективы деятельности вышеупомянутых библиотек в этом направлении на ближайшие годы.

Ключевые слова: педагогические библиотеки, Государственная научно-педагогическая библиотека Украины имени В. А. Сухомлинского, информационное пространство, кооперация библиотек, интегрированный отраслевой информационный ресурс.

Стаття надійшла до редколегії 22.05.2013

Прийнята до друку 1.08.2014